

1.02 Pregledni znanstveni članek

UDK 005.745:070(497.4Ljubljana)"1908"
32.019.5(497.4)"20"

Prejeto: 29. 8. 2008

Irena Gantar Godina

dr. zgodovinskih znanosti, znanstvena svetnica, Inštitut za slovensko izseljenstvo ZRC SAZU, Novi trg 2, SI-1000 Ljubljana
e-pošta: irenagg@zrc-sazu.si

Ob 100. obletnici VIII. vseslovanskega časnikarskega kongresa septembra 1908 v Ljubljani

IZVLEČEK

Prispevek govori o srečanju slovanskih časnikarjev, ki so se septembra 1908 v Ljubljani zbrali že drugič. Zanimanja slovenske javnosti in politike za ta kongres je bilo v primerjavi z letom 1902 manj, več pa je bilo kritičnih pripomb, posebej s strani slovenskih katolikov in socialistov.

KLJUČNE BESEDE

vseslovanstvo, novoslovanstvo, novinarji, kongresi

ABSTRACT

*AT 100TH ANNIVERSARY ALL-SLAV JOURNALISTIC CONGRESS IN SEPTEMBER 1908
IN LJUBLJANA*

The contribution is about the meeting of Slav journalists who were hosted by Ljubljana for the second time. Compared to the year 1902 there was much less interest of Slovene public and politic, while one finds more critical observations, particularly of Slovene Catholics and Social Democrats.

KEY WORDS

All-Slavism, Neo-Slavism, journalists, congresses

Uvod

Leto 1908 je bilo za avstrijske in zunajavstrijske Slované pomembno leto. Obeleževali so več zgodovinskih prelomnic, zlasti leto 1848 in Palackýjevo¹ pismo frankfurtskemu parlamentu ter izjavo o pomembnosti obstoja Avstrije za Slované, pa tudi pomembne obletnice, med drugimi 60. obletnico 1. vseslovanskega kongresa 1848 v Pragi, 10. obletnico 2. vseslovanskega kongresa leta 1898. Leta 1908 pa so tako avstrijski kot zunajavstrijski Slované "praznovali" 30. obletnico okupacije (1878) in aneksijo (1908) Slovanov v Bosni in Hercegovini oz. "osvoboditev izpod Turkov". Dne 12. maja 1908 je Avstrijo pretresel atentat na namestnika glavarja grofa Andreja Potočkega, ki ga je v Lvovu izvedel Ukrajinec, 23-letni študent filozofije Miroslav Siczyński.²

Za Slovence, posebej za Ljubljánčane, pa je bil leta 1908 ključen tragičen razplet protinemških demonstracij od 18. do 20. septembra, t. i. septembrski dogodki, ko sta bila ubita dva slovenska mladeniča, dijak Ivan Adamič in strojnik Narodne tiskarne Rudolf Lunder. Ključen ne le zato, ker je moral župansko mesto zapustiti Ivan Hribar ali zato, ker je od tega datuma dalje Ljubljana dobila povsem slovensko zunanjo podobo (opustili so nemške napise, nemške oznake ulic, oglasne table, ipd.),³ marveč predvsem zato, ker je ta dogodek v slovenski javnosti podžgal močna nacionalna čustva.

Ljubljana je v letu 2008 obeleževala 100. obletnico vseslovanskega časnikarskega kongresa. Že leta 1898 so se na 2. vseslovanskem kongresu v Pragi, hkrati s "političnim" delom, začeli prebujati tudi slovenski novinarji. Večkrat so razpravljali o nujni organizaciji slovenskih časnikarjev/novinarjev in zahtevali izdajanje osrednjega slovanskega časnika kot protiutež "neobjektivnim" nemškimi časopisom, in se zavzemali za ustanovitev vseslovanske časnikarske agencije. Na Slovenskem je bil med najbolj navdušenimi Fran Podgornik, ki je v svojem glasilu *Slovanski Svet* (1889–1899) močno kritiziral nemški in judovski tisk.

Po letu 1898 so se slovanski časnikarji srečevali vsako leto. Vsakokrat so izbrali drugo mesto srečanja in pri tem pazili, da so bili vsi slovanski narodi primerno zastopani, tako da so se kongresi "dogajali" na Češkem, Poljskem, Hrvaškem, Slovaškem, v Srbiji, Bolgariji in, seveda, tudi na Slovenskem. Vplivni ljubljanski župan Ivan Hribar, velik simpatizer nove slovanske politike, pa je uspel slovanske časnikarje v Ljubljani zbrati kar dvakrat, leta 1902 in 1908.

Ivan Hribar (1891–1941) slovenski politik, ljubljanski župan od 1892–1908 (http://sl.wikipedia.org/wiki/Ivan_Hribar).

VIII. vseslovanski časnikarski kongres v Ljubljani

Kaže, da je bila ideja, da bodo "novoslovani"⁴ že drugi organizirali vseslovanski časnikarski kongres v Ljubljani, "v zraku" že precej pred sestankom v Petrogradu maja 1908. Že februarja 1908 so češke oblasti (Staathaltereipresidium in Böhmen) obvestile kranjsko predsedstvo, da je bila 18. januarja 1908 seja Centralne zveze slovanskih novinarjev, ki jo je vodil Josef Holeček. Na seji so določili novinarje, ki naj bi se udeležili kongresa v Ljubljani. Ti naj bi bili: Rajmund Cejnek, Ivo Vejvara, Vrtel, Josef Miškovsky, St. Sokol, dr. Anton Hajn. Omenjena sta bila tudi Poljak Wladimir Prokesz iz Krakowa in B. Knechtel iz Olomouca.⁵

Dokončno pa so se za Ljubljano odločili na srečanju med 29. in 31. majem 1908 v Petrogradu,⁶ kjer so se o tem dogovarjali dr. Karel Kramář, M. M. Fedorov, urednik časopisa *Slovo*, in ljubljanski župan Ivan Hribar. Ponovno so ugotovili, da je enotnost slovanskega časopisja nujna, zato je organizacija časnikarskih kongresov ena najbolj ugodnih priložnosti za medsebojno spoznavanje. Hkrati s temi ugotovitvami so se ponovno zavzeli za ustanovitev slovanskega korespondenčnega urada, kate-

¹ Gantar Godina, *František Palacký*, str. 413–418.

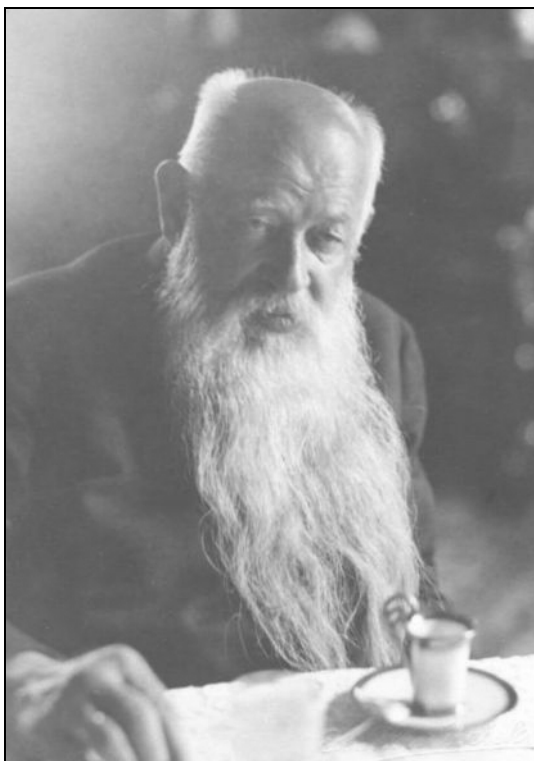
² Naš list je dogodek ocenil tudi s stališča slovanske vzajemnosti, saj naj bi "razžalostil vsako slovansko srce...", osramotil naj bi avstrijske Slované pred vsem kulturnim svetom. (*Predigra slovanskemu kongresu*, Naš list, št. 22, 30. maj 1908).

³ Rozman, *Septembrski dogodki*, str. 52.

⁴ Voditelj mladočeške stranke Karel Kramář se je s t. i. novo politiko – novoslovanstvom – zavzel za zblizanje Avstrije in Rusije ter želel predvsem ustvariti razmere, da bi Poljaki tesneje sodelovali z avstrijskimi Slované.

⁵ ARS, AS 16, No. 1013.

⁶ *Žurnalistični sestanek*. Slovenski narod, 4. 6. 1908, št. 130.

Josef Holeček (1853–1929) češki pisatelj, novinar in prevajalec. Od 1875 dopisnik v praške Národní listy na Balkanu. Kot velik slavofil je leta 1887 obiskal tudi Rusijo. ([http://en.wikipedia.org/wiki/Josef_Hole%C4%8Dek_\(writer\)W](http://en.wikipedia.org/wiki/Josef_Hole%C4%8Dek_(writer)W))

rega center naj bi bil v Pragi, podružnica pa na Dunaju.⁷ Sestanek v Petrogradu so liberalci slavili kot "...zmagoslavje... Ideja bratstva vseh Slovanov brez razlike državne pripadnosti, vere in jezika, je v duši in srcu vseh Rusov že zdavno pognala močne korenine... Danes smo priča ravno tako oživitvenja narodnih čustev z ozirom na naše zunanje brate... Zbliževanje vseh Slovanov na polju kulture, literature, umetnosti in muzike, je ideal, za kateri ruski narod že davno stremi..."⁸

Manj navdušeni so bili pri časopisu *Slovenec* oz. slovenski katoliki. Na eni strani so se spraševali, kdo je pooblastil Hribarja in Kramářa, da govorita v imenu slovenskega ljudstva. Posebej so izpostavili Hribarja, ki mu "nihče ni poveril mandata..."⁹ toda liberalci so imeli takojšen odgovor: "Slovenec se je dušil od zavisti, da so bili poslanci ... tako nad vsem pričakovanjem sijajno sprejeti v Petrogradu ... zato od jeze, gneva in zavisti ni škofovo glasilce ... za beležilo niti ene vesti o posetu slovanske delegacije v Petrogradu ..." ¹⁰

⁷ Prav tam.

⁸ *Slovanski gostje v Petrogradu*. Slovenski narod, 1. 6. 1908, št. 127.

⁹ *Hribarjeva predrznost*. Slovenec, 1. 6. 1908, št. 125.

¹⁰ *Praktični panslavizem*. Slovenski narod, 2. 6. 1908, št. 128.

Karel Kramář (1860–1937), mladočeški politik, utemeljitelj novoslovanske politike. (Martina Lustigova, Karel Kramář, První československý premiér, Vyšehrad, Velké postavy českých dějin, 2007).

Med avstrijskimi Slovani je močno odmeval uspešno organiziran prvi – pripravljalni – kongres novoslovanov, junija 1908 v Pragi. Karel Kramář, Ivan Hribar in ruski predstavniki so uspeli začrtati novo politiko in nove usmeritve avstrijskih pa tudi zunajavstrijskih Slovanov. Karel Kramář, idejni vodja novoslovanstva in vodja mladočeške stranke, je na kongresu napovedal nov in drugačen odnos ne le do nemških sorojakov in do avstrijske zunanje politike, pač pa tudi vzpostavitev novih odnosov z dotedaj preveč proavstrijskimi Poljaki; med najpomembnejše točke delovanja pa so uvrstili nov odnos avstrijskih Slovanov do Rusije.

Hribarjevo navdušenje nad novo slovansko politiko se je pokazalo tudi septembra, ko mu je, kljub pomislekom dela slovenske javnosti v mestnem svetu uspelo pridobiti sredstva za organizacijo 8. vseslovanskega kongresa časnikarjev v Ljubljani, sicer jubilejnega, ob 10. obletnici prvega vseslovanskega časnikarskega kongresa, ki je bil leta 1898 v Pragi.

S sredstvi je Hribarju pomagala tudi Deželna vlada in se, na drugi strani, praktično s samim kongresom – v nasprotju z letom 1902¹¹ – ni ukvarjala. Sele po končanem kongresu je daljše poročilo notranjemu ministru na Dunaj poslal deželni predsednik Viktor Hein.¹²

¹¹ Gantar Godina, Ljubljana, str. 375–384.

¹² ARS, AS 16, No. 7944.

Osrednja slovenska časnika sta kar tekmovala, kdo bo napisal lepšo, toplejšo dobrodošlico. *Slovenski Narod* je izpostavil predvsem velik pomen vseslovanskih posvetovanj, saj so tudi ta prispevala k idejnemu preobratu, ki je usodno vplival na nadaljnje delovanje Slovanov. Poudarili so, da novoslovansko gibanje odklanja težnje starih slovanofilov, ki naj bi hoteli rusificirati Slovane in jih spreobrniti v pravoslavje. Z novoslovanstvom je zmagalo spoznanje, da "je slovanskim narodom vzlic temu, da so razdeljeni na mnogo držav, da imajo svoje tradicije in ideale, da so različnih veroizpovedovanj itd., skupnih vendar mnogo stvari, da so v mnogih vprašanjih njihovi interesi identični in da je v teh zadevah mogoče skupno, solidarno postopanje...". Z novoslovanstvom se je uveljavilo načelo "popolne ravnopravnosti vseh Slovanov, popolne svobode v verskih stvareh, in na demokratičnem stališču... To je principialno temelj novoslovanskega gibanja in na tem temelju hoče doseči solidarno in enotno postopanje vseh Slovanov v vseh skupnih in kulturnih zadevah...". Hkrati so pozvali druge slovanske narode, naj nudijo Slovincem moralno in siceršnjo podporo, saj lahko le tako "zremo Slovenci z večjim upanjem v prihodnost, s trdno nado, da bode slovanska vzajemnost dovedla čas, ko bode tudi Slovenec svobodno zagospodoval na svoji grudi...".¹³

Precej drugače se je razpisal *Slovenec*. Medtem ko so liberalci v svoji dobrodošlici poudarjali predvsem pomen in temeljne točke novoslovanskega gibanja, so se v *Slovencu* osredotočili na pomen delovanja slovanskih časnikarjev. Poudarili so, da je slovansko novinarstvo "postalo glavni činitelj za splošno približevanje slovanskih rodov... Osrednja zveza slovanskih časnikarjev ...je postala tudi ognjišče, okoli katerega se radi zbirajo politiki iz raznih slovanskih krajev...". Kljub temu, da so katoliki odklanjali novo slovansko politiko mladočehov, slovenskih liberalcev in drugih, pa so vseskozi poudarjali, da verjamejo v "bodočnost Slovanstva! Na Vzhodu vstaja nova, mlada sila, pred katero se umika utrujeno Zapad... Od romanskih narodov je prišlo prvenstvo na germanske narode in zgodovina terja, da stopa na plan slovanski rod kot odločujoči činitelj v družini narodov...". *Slovenec* se seveda ni model izogniti vprašanju povezave slovanstva s krščanstvom. Poudarili so, da so "slovanski narodi dosegli svojo kulturo po krščanstvu. Čim globlje in čim čistejša je prodirala krščanska misel v ljudstvo, tem višji je njegov umski napredek. Zato je v katoliških slovanskih narodih splošna ljudska kultura najvišja...".¹⁴

Kongres v Ljubljani se je začel 7. septembra. Med najštevilčnejšimi so bili domači novinarji ter predstavniki čeških in poljskih listov. V Ljubljano

so prišli tudi predstavniki ruskih, slovaških, hrvaških, srbskih, rusinskih in bolgarskih novinarjev. Kongresa se je udeležil tudi dopisnik pariškega *Le Matin*¹⁵ na Dunaju, J. Bussard.

Že prvi večer je potekal v slovanskem, pravzaprav kar v rusofilskem vzdušju, saj so člani slovanskega ruskega krožka gostom priredili t. i. čajni večer. Udeležence iz Rusije, Bolgarije, Češke, Slovaške, Hrvaške, Srbije in same gostitelje sta pozdravila predsednik slovanskega ruskega krožka, dr. Ljudevit Jenko in ljubljanski župan Ivan Hribar.

V torek, 8. septembra, so časnikarji začeli z delom. Za predsedujočega je bil izvoljen češki novinar Josef Holeček¹⁶ iz Prage, kot podpredsednika sta bila izvoljena dr. Gustav Gregorin¹⁷ iz Trsta in slovaški novinar dr. Jan Rath. Josef Vejvara iz Prage je bil imenovan za generalnega tajnika, za tajnike pa so bili imenovani Rasto Pustoslemšek,¹⁸ Vladimierz Prokiesz, novinar poljskega lista *Nowa Reforma*, in Čeh Jan Hejret.

Za uvod so prebrali pozdravno brzojavko ministra-rojaka (za Galicijo) Davida Abrahamowicza. Njegove besede naklonjenosti kongresu so navzoči razumeli kot dokaz, da je tudi avstrijska politika začela na slovanske kongrese gledati bolj realno, in jih na ta način tudi odvezala večnih očitkov protidržavnosti.¹⁹ Ministrove besede naj bi napovedovale, da se je "tudi na gotovem mestu jelo daniti, kjer se je daniti treba...". Pozdravno brzojavko je poslal tudi dr. Karel Kramář. Sodelujoče je pozval, naj kongres poteka v duhu praških slavnosti, tj. prvega novoslovanskega kongresa julija 1908 v Pragi.

Osrednji slavnostni govor je imel ljubljanski župan Ivan Hribar. Poudaril je, da so slovanski časnikarji z odločitvijo, da se ponovno zberejo v Ljubljani, Ljubljancanom izkazali veliko čast. Slovansko časnikarsko organizacijo je primerjal s Sokoli in njihovo dobro organiziranostjo, saj ji je prav to prineslo "moč in veljavo pred vsem svetom...". Tudi slovanski časnikarji naj bi, tako kot Sokoli, skrbeli, da "...bodo časnikarsko službo opravljali med seboj in da se jim ne bo treba posluževati neslovanskih listov...".²⁰ Hribar je tako kot že vsi dotedanji organizatorji časnikarskih shodov poudaril, da srečanje slovanskih novinarjev ni politično; osrednji namen shoda je, kot je povedal Hribar, da se "čas-

¹⁵ *Le Matin* je izhajal od leta 1883 do avgusta 1944.

¹⁶ Josef Holeček (1853–1929), češki pisatelj, prevajalec in publicist. Pisal je predvsem o češkem vaškem življenju, izdal roman-kroniko *Naši*, kjer je orisal predvsem "ljudske vaše modrosti"; poznavalec folklorne, ne le slovanske, tudi finske. Prevedel finski narodni ep *Kalevala*. Ukvarjal se je tudi s srbskim in črnogorskim ljudskim izročilom. V letih 1884–1918 je publiciral v *Narodnih listih*, kjer je urejal t. i. slovansko rubriko.

¹⁷ Gustav Gregorin (1860–1942), slovenski politik.

¹⁸ Rasto Pustoslemšek (1875–1960), uvodničar in poročevalec za slovanske in južnoslovanske dežele.

¹⁹ *VIII. Sjezd*, str. 6.

²⁰ Prav tam, str. 7.

¹³ *VIII. Kongresu slovanskih časnikarjev v pozdrav*. Slovenski narod, 7. 9. 1908, št. 207.

¹⁴ *Pozdrav slovanskim bratom!*. Slovenec, 7. 9. 1908, št. 205.

nikarji med seboj spoznajo in se kulturno združijo. Tako združevanje je trdna zaslomba za naš državni ustroj in nikdar ne nevarnost zanj..."²¹

Hkrati s časnikarskim kongresom se je 8. septembra 1908 v Ljubljani začela tudi konferenca slovanskih turističnih društev, na kateri naj bi ustanovili tudi širšo slovansko turistično zvezo. Sodelovali so predstavniki Poljakov, Čehov, Rusov in Slovencev. Sprejeli so predlog, naj se v Pragi ustanovi centralni slovanski turistični biro, ki bi združeval vsa turistična društva. V imenu Zveze za pospeševanje turizma je goste pozdravil slovenski predstavnik Zveze, dr. Ivan Oražen, ki je orisal osrednji namen Zveze. Ta naj bi gojila in pospeševala slovansko turistiko in predvsem privabila goste iz vseh slovanskih dežel. Ob tem ni mogel mimo Čehov oz. čeških turistov, ki da so "prvi spoznali krasote slovenske zemlje...". Dodal je, da se bosta slovanska turistika in slovanska vzajemnost lahko razvili le, če "hodi Slovan v slovanske kraje, kjer spozna šege in navade dotičnega slovanskega rodu...". V ta namen je Zveza pripravila razstavo, kjer so se lahko slovanski novinarji seznanili z lepotami Slovenije, kajti, kot je poudaril Oražen, "slovenska domovina (ima) toliko lepote in krasote, da se lahko meri z vsako drugo deželo..."²² Priredili so tudi razstavo, na kateri so poleg slik Gorenjske, predvsem Bohinjskega jezera, Belopeških jezer, Bleda in planinskih koč, gostom predstavili tudi Gasparijeve umetnine, kapnike iz Postojnske jame, idr..

Delovni shod slovanskih časnikarjev je otvoril češki predstavnik dr. Josef Holeček. Predstavil je Poslovnik 8. kongresa slovanskih časnikarjev v Ljubljani, pri katerem je bila najzanimivejša prva točka oz. prvi člen, ki je določal uradni jezik kongresa. Ta naj bi bil sicer "slovanski, toda vsak udeleženec ima pravico govoriti v svojem maternem jeziku...". Žal predvidenega "slovanskega jezika" niso določili oz. opredelili. Orisal je dotedanje delo slovanskih novinarjev in ponovil že velikokrat izrečeno zagotovilo, da "ne gre za politično združevanje ali delovanje, še najmanj proti Avstriji, marveč za kulturno povezovanje vseh slovanskih narodov..."²³

Sledile so dokaj zanimive in vsebinsko raznolike razprave. Kljub zagotovitvi o nepolitičnosti vseh prejšnjih in tako tudi ljubljanskega shoda, je Rasto Pustoslemšek zapisal, da se je "malodane na vseh kongresih razpravljalo o eminentno političnih vprašanjih. Avstrijske oblasti so bile v tem pogledu neverjetno kulantne in tolerantne ... na ljubljanskem kongresu je npr. bil v ospredju vseh razprav – rusko-poljski spor..., ki naj bi celo ogrožal sam potek kongresa".²⁴ In res je bila ena zanimivejših razprava

proruskega rusinskega predstavnika Dmitrija Markova, ki je s poljskimi predstavniki diskutiral o utrkivističnih šolah v Galiciji. Poljaki so zagotavljali, da se v galiških šolah Poljaki učijo rusinsko in obratno, Rusini poljsko, in hkrati poudarili, da ne bodo dovolili ukinitve poljske univerze. Po daljši diskusiji so sprejeli resolucijo, ki sta jo predlagala ruski predstavnik Aleksander Stachovič in Rusin Markov: "Shod podpira idejo, da bi ruska carska država dala poljskemu narodu ozemeljsko samoupravo in šolstvo z narodnim poljskim jezikom zato, da bi dosegli rusko-poljsko pomiritev v duhu enakopravnosti in bratstva na vseh področjih rusko-poljskega sodelovanja."²⁵ Nemir, ki so ga z razpravo sprožili Poljaki in Rusi, je uspelo umiriti predsedujočemu Josefu Holečku, ki je, kot je zapisal Pustoslemšek, "s svojimi treznimi in prepričevalnimi argumenti na mah pomiril razburjene duhove in spravil razpravo na mirni tir..."²⁶ Šele potem so lahko oblikovali skupno izjavo: "Slovanska vzajemnost mora sloneti na popolni ravnopravnosti in v nobenem oziru omejeni svobodi individualnega razvoja vseh slovanskih narodov..."²⁷ Češki novinar Adolf Černý²⁸ je k resoluciji dodal še predlog, naj 8. kongres slovanskih novinarjev deluje v smeri zbliževanja ruskega in poljskega naroda, kar jim je v določeni meri uspelo že na junijskem kongresu Pragi. Ruske in poljske novinarje pa je pozval, naj delujejo v duhu popolne enakopravnosti, za svobodo in bratstvo, kajti, je poudaril, zelenega ideala slovanske politike ni mogoče doseči brez sodelovanja Rusov in Poljakov.²⁹

Osrednji del kongresa je bila razprava o skupnem slovanskem časopisu. Za skupno glasilo so se zavzeli oz. se o tem strinjali vsi navzoči. Toda že pri razpravi o obliki in jeziku so imeli razpravljavci zelo različna mnenja. Ruski delegat Stachovič je predlagal, naj bi skupno glasilo izhajalo oz. bilo tiskano v štirih slovanskih jezikih, v ruskem, češkem, poljskem in srbskem in obenem še v francoskem. V francoski inačici zato, ker je francoščina diplomatski, mednarodno uveljavljen jezik, in zlasti zato, je poudaril Stachovič, ker naj bi francoski znanstveniki bolje razumeli slovansko vprašanje kakor Nemci. Naštel je znanstvenike, ki bi pri tem lahko sodelovali: Adam Chéradame, René Henry, Jean Bourlier, Leon Lamanche. Predlagal je, naj bo glavno uredništvo oz. redakcija v Pragi, za rusko izdajo naj bi bilo uredništvo v Moskvi ali Petrogradu, za poljsko izdajo v Krakovu ali Varšavi in za srbsko v Zagrebu ali Beogradu. Poglobil se je tudi v finančno plat novega časopisa: začetni kapital je razdelil sorazmerno glede na številčnost sodelujočih

21 Prav tam.

22 Prav tam, str. 8.

23 VIII. Sjezd, str. 14.

24 Pustoslemšek, *Začetki*, str. 256–257.

25 VIII. Sjezd, str. 14.

26 Pustoslemšek, *Začetki*, str. 23.

27 VIII. Sjezd, str. 14.

28 Adolf Černý (1864–1952), češki publicist, urednik lista *Slovanský Přehled* od ustanovitve 1898 do leta 1912.

29 VIII. Sjezd, str. 23.

narodov: 25% Rusija, 20% Češka in Poljska, 10% Srbija in Bolgarija, 7% Slovenija in Hrvaška. List naj bi začel izhajati 1. januarja 1909.³⁰

Predlog je spodbudil živahno razpravo. Edini, ki je skupnemu časopisu nasprotoval, je bil bolgarski predstavnik Aleksander Frangja, ki je predlagal, naj ima vsak narod svoj oddelek in svoj časopis. Podobno mnenje je imel tudi hrvaški predstavnik Stjepan Radić, ki pa se je bolj zavzel za razširitev že obstoječih časopisov; v mislih je imel predvsem češki *Slovanský Přehled* in poljski *Swiat Słowianski*. Slovenski predstavnik Rasto Pustoslemšek ni imel svojega predloga.

Osrednji referat je imel Prokop Grégr, urednik mladočškega glasila *Narodní Listy*. Predstavil je svoj pogled na ustanovitev osrednje češke tiskovne agencije. Le-ta naj bi v prihodnosti prerasla v enotno slovansko tiskovno agencijo, ki naj bi bila usodna za celoten slovanski tisk. Ta predlog so slovanski novinarji podprli že na prvem vseslovanskem časnikarskem kongresu leta 1898 v Pragi, toda zaradi pomanjkanja denarja ideja ni mogla zaživeti. Grégr je zato v Ljubljani apeliral na vse navzoče, naj predlog podprejo, predvsem finančno, s čimer so se vsi navzoči strinjali.³¹

Ruski profesor Aleksander A. Borzenko z univerze v Odesi je predstavil referat "Vseslovanska bibliografija", češki poslanec in novinar Josef Kummer, novinar češkega lista *Politik*³² pa je poročal o Slovanskem topografskem slovarju. Čeh Josef Vejvara je poročal o delovanju odbora Osrednje zveze slovanskih novinarjev. V krajših razpravah, ki so sledile, so vsi razpravljavci poudarjali predvsem velik pomen novinarstva in časopisja za Slovane, in v ospredje postavljali slovansko idejo in slovansko vzajemnost.

Edini, ki je v razpravo vpletel tudi politiko, je bil češki državni poslanec Vaclav Klofač,³³ vodja češke narodno-socialne stranke in eden redkih novinarjev, ki se je posebej zanimal za Južne Slovane oz. Slovane zunaj Avstrije. Na "predvečer" avstrijske aneksije Bosne in Hercegovine je dal pobudo, naj slovanski novinarji razpravljajo o "nezaslišanih razmerah v Bosni" in predlagal resolucijo, s katero bi slovanski novinarji izrazili solidarnost z bosanskimi. Klofač se

je zavzel za sedem urednikov lista *Otačbina* v Banja Luki in za višjega srbskega popa Prokopovića, ki so ga zaprli, ker naj bi pozivali bosanske Srbe, naj se "otresejo avstroogrške uprave in tujega jarma sploh ..."; o tem sta poročala tudi *Slovenski Narod* in *Slovenec*.³⁴ Klofačeva pobuda je bila soglasno sprejeta. Sprejeli so tudi predlog češkega predstavnika Hovorka,³⁵ naj prisotni protestirajo proti prusko-nemškemu pritiskom in njihovem vmešavanju v poljski tisk ter madžarskih oblasti v slovaškega.³⁶

Navzlic temu, da je kongres slovanskih časnikarjev v Ljubljani potekal v znamenju nedavno končanega novoslovanskega kongresa v Pragi, so se udeleženci vseskozi izogibali omembam tega shoda in tam sprejetih sklepov. "Svoj" kongres oz. časnikarski shod so na vsak način hoteli prikazati iz-

Vaclav Jaroslav Klofač (1868–1942), češki politik, voditelj Narodno-socialne stranke, publicist. (Irena Gantar Godina, *Neoslavizem in Slovenci, Ljubljana, ZIFF 1994*).

³⁰ Prav tam, str. 66.

³¹ Prav tam.

³² Češki list *Politik*, ki je izhajal v nemškem jeziku do leta 1919.

³³ Vaclav Jaroslav Klofač (1868–1942), češki politik in novinar, od 1901 do 1918 češki poslanec v avstrijskem državnem zboru. Že v času študija na medicinski in pozneje na filozofski fakulteti je bil med najbolj aktivnimi študenti, zlasti pri naprednem gibanju mladine. Že tedaj je na Češkem izstopal po svojih antimilitarističnih stališčih in imel zaradi tega pozneje številne težave. Leta 1890 je študij opustil in začel delati za mladočško glasilo *Narodní listy*. Več o Klofaču in Slovencih gl. Gantar Godina, *Vaclav Jaroslav Klofač*, str. 71–90; o slovanskih narodnih socialistih gl. Gantar Godina, *Prisilno izseljenstvo*, str. 43–62.

³⁴ Slovenski Narod, št. 82, 7. april 1908; Slovenec, št. 94, 24. april 1908. Slovenec je že aprila 1908 poročal, da so "na dan občinskih volitev preiskali tiskarno Šarićevo v Sarajevu" in zaplenili "cel kup ustaških oklicev in letakov..." (Slovenec, št. 93, 23. 4. 1908). Že naslednji dan so objavili novico, da so oblasti odkrile nekega škofa, ki je "pozival Bošnjake očito k upor..." in da bodo "Velesrbi iz Banja Luke pred vojaškim sodiščem občutno kaznovani. Poslancu Pribičeviću se očita, da je bil z banjaluškimi agitatorji v zvezi..." (Slovenec, št. 94, 24. april 1908).

³⁵ František Hovorka, založnik iz Prage.

³⁶ VIII. Sjezd, str. 66.

ključno kot novinarsko sodelovanje, ki nima nikakršnih političnih teženj/ambicij. Iz poročil tedanjega slovenskega časopisja je mogoče razbrati, da so poleg apolitičnosti vseskozi poudarjali tudi svojo zvestobo državi. Zato je bilo na tem kongresu občutno manj kritik na račun Nemcev in nemškega časopisja. Velika večina referatov in sklepov kaže, da so slovanski novinarji ostali v mejah stanovskega in kulturnega sodelovanja. Kritični so bili edinole do samih sebe, saj so ugotovili, da večine točk sprejetih resolucij s prejšnjih shodov še vedno niso uresničili.

Tako kot mladočehi in češki novinarji na 1. vseslovanskem časnikarskem kongresu junija 1898 v Pragi, ko so postavili temeljni kamen za spomenik Františku Palackemu, takoj po končanem kongresu pa tudi Janu Husu, so leta 1908 želeli tudi slovenski liberalci obeležiti 400. obletnico rojstva Primoža Trubarja. Mestna vlada je na javni seji 31. avgusta 1908³⁷ ugodila prošnji Odbora za Trubarjev spomenik, ki naj bi stal na "vogalu Bleiweisovega parka".

Na proslavo 400. letnice Trubarjevega rojstva pa so se pripravljali tudi člani Društva slovenskih književnikov in časnikarjev.³⁸ Mestne oblasti so Društvo materialno in moralno podprle, kljub temu, da je del javnosti in vodilni v deželni vladi prireditvam v čast Trubarju odločno nasprotoval. Tudi zato je moral dr. Fran Zbašnik, deželni uradnik, odstopiti z mesta predsednika Društva slovenskih književnikov in časnikarjev, mesto pa je nato prevzel dr. Ivan Tavčar.

Tako so v času vseslovanskega časnikarskega kongresa v ljubljanskem Mestnem domu priredili slavnostno akademijo, kjer so se zbrali vsi udeleženci kongresa, pa tudi nekaj slovenskih politikov. Med drugimi sta se slavnosti udeležila Luka Svetec z ženo, kamniški župan dr. Ivan Kraut z ženo, precej pa je bilo tudi občinstva "z vseh slojev", oz. kot je navajal *Slovenec*, "okrog 250 oseb".

Slavnostni govornik je bil tedanji predsednik Slovenske Matice, dr. Fran Ilešič, ki je med drugim poudaril pomen Trubarjevega dela za Slovence. Za Ilešiča je bil Trubar "boritelj svetega boja za svobodo misli in vesti... Katoliška cerkev bi lahko bila hvaležna Trubarju in sploh reformaciji (!), ki je prinesla vihar, iz katerega je izšla cerkev prosta in čista (!)..." Na drugi strani pa je Ilešič izjavil, da Trubar sicer ni bil "svobodomislec v sedanjem pomenu besede... bil je globoko veren, pobožen mož, ki je jasno dokazoval, da se je treba držati dogem. Trubar ni bil mož, ki bi umiral za svoje nazore kakor Hus, bil je *oportunist*. On ni ustvarjal sam, temveč si je osvojil nazore drugih, bil je le propagator Luthrovih nauk...". Posebej pa je poudaril, da je Trubar svoje rodoljubje kazal skozi socialno

delo, delo, "katerega cilj je bil: naš narod mora biti dober, da pride v raj. Narodnjak v današnjem smislu pa Trubar ni bil..."³⁹

Ilešičev govor so objavili samo v *Slovincu*; z govorom so bili kar se da zadovoljni, saj naj bil slavnostni govornik v svojem govoru "izpodbil marsikaj, kar so drugi Trubarjevi častilci povzdigovali v nebesa...". Pri *Slovincu* že tradicionalno niso bili zadovoljni s Tavčarjevim govorom. Trubarja, da ne gre preveč povelečevati, so zapisali, Tavčar pa je na slovesnosti Trubarja "kopal v zvezde kot rodoljuba prve kvalitete, tako da so navzoči Čehi, Hrvati, Srbi mislili, da slovenski narod v Trubarju res slavi svojega Husa. Dr. Tavčar se je tudi to pot uklonil Hribarjevi komandi, ki je hotel imeti ob priliki Trubarjevi le 'rodoljubno' komedijo v lastno slavo in glorio..."⁴⁰

Tudi slovenski socialisti so prireditve in govore spremljali in komentirali. Ne s Tavčarjevim ne z Ilešičevim govorom na slavnostni akademiji v Slovenski Matici niso bili posebej zadovoljni; posebej Ilešičev govor so označili kot precej čuden: "Bilo je prav tako, kakor da so ga klerikalci najprej cenzurirali. Tendencia je bila skoraj ta, da se zmanjša Trubarjev pomen..."⁴¹

Hkrati s slavnostno akademijo so slovenski liberalci postavili temeljni kamen za Trubarjev spomenik. Tudi tokrat je imel slavnostni govor deželni poslanec in deželni odbornik dr. Ivan Tavčar, ki je poudaril, da spomenik Trubarju "pričuje o naši hvaležnosti in o naši ljubezni, ki naj te naše lastnosti prenaša tudi na pozne potomce..."⁴²

Udeležba na tej prireditvi je bila res množična, udeležili so se je številni predstavniki društev, pevski zbori, dijaška društva in vsi predstavniki slovanskih časnikarjev, ki so imeli krajše govore. Na slavnosti so npr. govorili predstavnik Čehov Vladimir Hráský, državni poslanec in profesor češke tehnike v Pragi, pa predstavnik Rusinov Mykola Hlibovickij, sicer advokat in rusinski državni poslanec. Hlibovickij je poudaril, da "Trubarjev praznik ni le praznik Slovencev, marveč vseh Slovanov...". Primerjal ga je z nemškim Luthrom in češkim Husom. Za njim so govorili še ruski predstavnik Aleksander Stachovič, Poljak Adam Doboszinski, pa hrvaški poslanec dr. Djuro Šurmin, predstavnik bolgarskih novinarjev Aleksander Frangja ter Slovak dr. Pavol Blaha. Slednji je posebej poudaril velik pomen literature za Slovence in Slovake, ki je največ pripomogla k ubranitvi slovanskih narodov pred sovražnikom. S krajšim nagovorom se je oglašil tudi srbski predstavnik profesor Mile Pavlovič, ob koncu pa je navzočim spregovoril

³⁷ ZAL, LJU 488, Mesto Ljubljana, rokopisne knjige, Cod. III/66, Javna seja mestnega občinskega sveta 31. avgusta 1908.

³⁸ Pustoslemšek, *Začetki*, str. 253.

³⁹ *Slavnostna akademija v proslavo 400-letnice Trubarjevega rojstva*. Slovenec, št. 206, 9. 9. 1908.

⁴⁰ *Kaj je dr. Tavčar pri odkritju Trubarjevega temeljnega kamna zamolčal?*. Slovenec, št. 207, 10. 9. 1908.

⁴¹ *Slovanski časnikarski kongres*. Rdeči Prapor, št. 73, 12. 9. 1908.

⁴² *VIII. Sjezd*, str. 13.

tudi tajnik pripravljalnega odbora za postavitev Trubarjevega spomenika, dr. Pavel Grošelj.

Zaključno besedo je imel ljubljanski župan Ivan Hribar, ki je poudaril, da so Slovenci s postavitvijo temeljnega kamna odplačali dolg, ki so ga bili dolžni temu velikemu možu in v imenu mestne občine zagotovil postavitev spomenika prihodnjo pomlad, pa tudi njegovo varstvo in varovanje.

Slovenski katoliki so že leta 1898, ko so mladočehi v Pragi načrtovali spomenik Janu Husu, temu zelo nasprotovali, enako so nasprotovali tudi slavnostim ob 400. letnici rojstva Trubarja. Razočaral jih je tudi poljski predstavnik Adam Doboszinski, saj so pričakovali, da se ne bo hotel udeležiti slovesnosti odkritja temeljnega kamna; že v poročilu ob začetku kongresa so v *Slovencu* zapisali, da pozdravljajo "taktnost Poljakov...", ki da so "posebej povedali, da se ne bodo udeležili slavnosti ob Trubarju, ker ga ne marajo slaviti kot krivoverca...",⁴³ oz. prepričani so bili, da bodo tudi Poljaki nasprotovali poklonu idejam reformatorjev, kot sta bila Primož Trubar ali Jan Hus.⁴⁴

Še bolj jih je razjezila agitacija *Svobodne misli*, katere organizatorji naj bi, po *Slovencu*, izkoristili kongres za svojo predstavitev v Narodnem domu: "Kakor vedno je tudi tu *Svobodna misel* bila slednjič le agitacija za socialno demokracijo in svobodomiseljni 'bourgeois' je tako neumen, da gre pomagat..."⁴⁵

Pavol Blaha (1867–1927), slovaški publicist in politik. (Zdeněk Šolle, *Století české politiky, Od Palackého k Masarykovu*, Praha, Mlada Fronta 1998).

Organizatorji kongresa so poskrbeli tudi za manj uradno plat kongresa. Organizirali so več izletov po Sloveniji; goste so odpeljali na Bled, v Bohinj, v Postojnsko jamo – pa tudi v Trst, kjer sta udeležence sprejela in pozdravila dr. Gustav Gregorin in dr. Otokar Rybař, v imenu udeležencev pa je spregovoril ruski general Vladimir Mihajlovič Volodimirov in uradno zaključil kongres. V imenu odbora osrednje zveze slovanskih časnikařev se je ljubljanskemu županu Ivanu Hribarju zahvalil Josef Holeček; poudaril je, da se je na shodu, ki je bil odlično organiziran, ponovno pokazala slovanska vzajemnost, ki jo Slovani še kako potrebujejo, da bi lahko kljubovali nemškemu pritisku.⁴⁶

Deželne oblasti so sicer skrbno spremljale kongres, čeprav so bile v primerjavi z letom 1902, ko sta bila tako deželno predsedstvo kakor deželna vlada dobro pripravljena na kongres, to pot precej manj natančni pri preverjanju udeležencev in samega programa. Deželni predsednik Viktor Hein je 10. septembra 1908 poslal notranjemu ministru na Dunaj natančno poročilo o poteku shoda. Oblasti so najbolj skrbno spremljale predlog in potek ustanovitve slovanske tiskovne agencije. Nekaj zabeležk so namenili tudi protestu češkega poslanca Klofača glede položaja tiska v Bosni. Toda to so bile le zabeležke, brez komentarjev.⁴⁷

Deželni predsednik je svoje poročilo poslal tudi Deželni zvezi za tujski promet (Landesverband für fremden Verkehr), v katerem je pravzaprav tudi on, poleg slovenskih turističnih delavcev, zaprosil za subvencijo in to utemeljil z navedbo, da so "poleg samega kongresa slovanski novinarji, mestna in deželna vlada organizirali tudi zanimive izlete za tuje novinarje...". Hkrati je deželni predsednik v dopisu zagotovil, da je imela prireditve izključno kulturni značaj, brez političnega ozadja, zato je bil prepričan, da bo Zveza prošnjo ugodno rešila.⁴⁸

Ljubljanska oblast je zadovoljno ugotovila, da je kongres uspel. Na javni seji 15. septembra 1908 je župan Hribar z zadovoljstvom poročal, da se je predsedstvo kongresa 9. septembra "zahvalilo za gostoljubje, s katero je mesto sprejelo slovanske časnikaře. Predsednik odbora Holeček izročil mi je po naročilu shodovalcev tudi pismeno zahvalo..."⁴⁹

Rasto Pustoslemšek je v svojih spominih zapisal, da se je slovanski kongres "končal za našo organizacijo in za Ljubljano nadvse častno. Imel pa je za našo narodno stvar dobre posledice. Ljubljana je postala znana po vsem slovanskem svetu, saj so o Ljubljani, o Trubarjevih svečanostih in o Slovencih pisali vsi slovanski listi. A ne samo slovanski, tudi francoski in drugi. Nemško časopisje je kajpak tudi

⁴⁶ VIII. Sjezd, str. 69.

⁴⁷ ARS, AS 16, No. 4378.

⁴⁸ ARS, AS 16, No. 4163, Ljubljana, 28. avgust 1908.

⁴⁹ ZAL, LJU 488, Mesto Ljubljana, rokopisne knjige, Cod. III/66, Javna seja mestnega odbora z dne 15. 9. 1908.

⁴³ Poročila o kongresu. Slovenec, št. 206, 9. 9. 1908.

⁴⁴ Slovanski časnikarski kongres. Slovenec, št. 206, 12. 9. 1908.

⁴⁵ Prav tam.

posvečalo največjo pozornost ljubljanskim prireditvam že zaradi prisotnosti številnih ruskih, poljskih in čeških politikov in javnih delavcev..."⁵⁰

Medtem ko je večina slovenskega tiska kongresna dogajanja spremljala s simpatijami in navdušujočimi članki, se je *Laibacher Zeitung* omejila na opis in pohvale organizatorjem izletov in razstave slik slovenskih dežel. O osrednjem programu shoda pa v nemškem časopisu praktično niso razpravljali.⁵¹

Najbolj kritični so bili slovenski socialisti, ki so bili tudi sicer zelo zadržani do slovanske vzajemnosti in še bolj do novoslovanskega gibanja, zlasti zaradi sodelovanja z ruskim režimom. Tudi v časnikarskih shodih slovanskih novinarjev so videli predvsem zborovanje meščanskih novinarjev, ki so v Ljubljano prišli zato, da bi se "posvetovali o svojih stanovskih zadevah in ob tej priliki nekoliko banketirali in toastirali".⁵²

Navdušenje ob uspešno končanem kongresu, ki je prevečalo predvsem slovenske liberalce, se je zaradi septembrskih dogodkov v Ljubljani hitro poleglo. Osrednja osebnost novoslovanskega gibanja na Slo-

venskem, župan Ivan Hribar, se ni soočil le z nemškim nasprotnikom, marveč predvsem s svojimi slovanskimi političnimi nasprotniki. Zaradi septembrskih dogodkov in odpora nemških Ljubljančanov cesar ni potrdil njegove šeste izvolitve za župana leta 1910. Kljub razočaranju se je še bolj posvetil med slovanskemu sodelovanju, predvsem kovanju tesnejših vezi med avstrijskimi in zunajavstrijskimi Slovani.

Zaključek

VIII. vseslovanski časnikarski kongres v Ljubljani je sicer organizacijsko uspel, ni pa se mogel, podobno kot vsi naslednji vseslovanski časnikarski kongresi, 1910 v Sofiji, 1911 v Beogradu in 1912 v Pragi, izogniti medsebojnemu nerazumevanju in neučinkovitosti. Tudi ljubljanski kongres je bil dobro ogledalo nedorečenosti in nedoslednosti ne le slovanskih časnikarjev, marveč tudi voditeljev novoslovanskega gibanja, ki tudi v nadaljevanju niso našli odgovora ne na tedanjo avstrijsko in rusko politiko ne na spore med Slovani samimi. Kljub pričakovanjem, da bodo Slovani vsaj na novinarskih shodih uspeli najti skupen jezik in presegli konflikte, se to ni zgodilo. S praškim shodom 1912 je novoslovansko gibanje praktično in formalno zamrlo. Po balkanskih vojnah so voditelji gibanja, predvsem Kramář in Hribar, opustili prizadevanja, da bi med seboj sprte slovanske narode spravili in obnovili vsaj formalno slovansko slogo in solidarnost.

VIRI IN LITERATURA

ARHIVSKI VIRI

ARS – Arhiv Republike Slovenije.

AS 16 – Deželno predsedstvo za Kranjsko, Zapisniki sej deželne vlade.

ZAL – Zgodovinski arhiv Ljubljana.

LJU 488, Mesto Ljubljana, rokopisne knjige, Cod. III/66, Zapisniki sej mestnega občinskega sveta Ljubljanskega.

ČASOPISNI VIRI IN DRUGE PUBLIKACIJE

Laibacher Zeitung, 1908.

Slovenski Narod, 1908.

Slovenec, 1908.

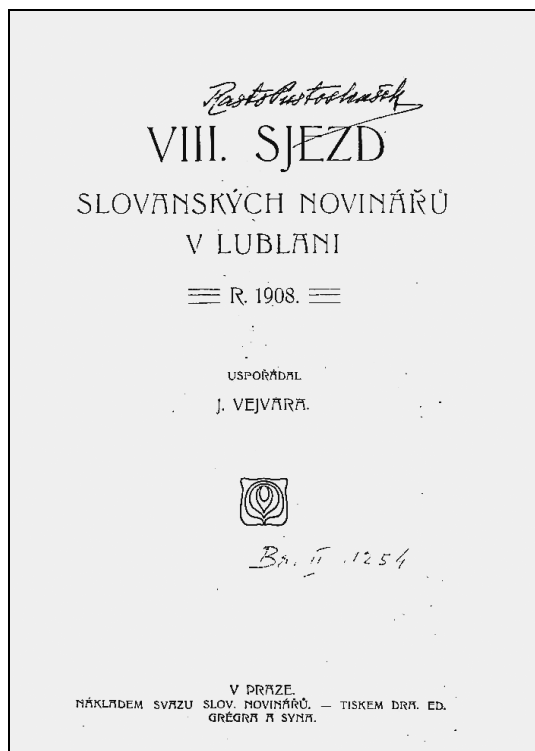
Rdeči Prapor, 1908.

Slovanský Přehled, 1908.

VIII. sjezd slovanských novinářů u Lublani 1908, (usp. J. Vejvára), v Praze 1909.

LITERATURA

Gantar Godina, Irena: *Ljubljana – gostiteljica 4. vseslovanskega časnikarskega kongresa maja 1902*, Kronika 50, 2002, str. 375–384.

Naslovna stran brošure, izdane po končanem kongresu slovanskih novinarjev v Ljubljani 1908 (Irena Gantar Godina, *Neoslavizem in Slovenci*, Ljubljana, ZIFF 1994).

⁵⁰ Pustoslemšek, *Začetki*, str. 260.

⁵¹ *Die Slavische Journalisten in Oberkrain*. *Laibacher Zeitung*, 14. 9. 1908, No. 210.

⁵² *Slovanski časnikarski kongres*. *Rdeči prapor*, 12. 9. 1908, št. 73.

- Gantar Godina, Irena: *Neoslavizem in Slovenci*. Ljubljana : ZIFF, 1994.
- Gantar Godina, Irena: *Vaclav Jaroslav Klofač and the Slovenes up to 1918*, Miroslavu Šestakovi a Miroslavu Tejchmanovi k sedamdestainam, Historický Ústav AV ČR, Praha, Brno 2007, str. 71–90.
- Gantar Godina, Irena: *Prisilno izseljenstvo političnega agitatorja Frana Radeška 1911–1921*, Prispevki za novejšo zgodovino, št. 2, 2007, str. 43–62.
- Gantar Godina, Irena: *František Palacký a Slovinci*, v František Palacký 1798/1998, dějiny a dnešek, Historický Ústav AV ČR Praha 1999, str. 413–418.
- Hribar, Ivan: *Moji spomini, I, II*, Ljubljana : Slovenska Matica, 1983–1984.
- Lustigová, Martina: *Karel Kramář, První československý premier*. Vyšehrad : Velké postavy českých dějin, 2007.
- Pustoslemšek, Rasto: *Začetki stanovske organizacije slovenskih novinarjev* (memoarski oris): Kako smo ustanovili svojo prvo stanovsko organizacijo? Razstava slovenskega novinarstva v Ljubljani, 1937 (ur. B. Borko). Ljubljana : Jugoslovansko novinarsko združenje, slovenska sekcija, 1937.
- Rozman, Franc: *Septembrski dogodki*, Enciklopedija Slovenije, Ljubljana : MK, 1997.

ZUSAMMENFASSUNG

Zum 100. Jahrestag des VIII. gesamtslawischen Journalistenkongresses 1908 in Ljubljana

Die Einwohner von Ljubljana und dessen Bürgermeister Ivan Hribar waren Anfang September 1908 bereits zum zweiten Mal Gastgeber eines Treffens slawischer Journalisten der habsburgischen und nichthabsburgischen Länder. Unter dem Eindruck des erfolgreich abgeschlossenen 1. neoslavischen Vorbereitungskongresses im Juli 1908 in Prag versammelten sich in Ljubljana slawische Journalisten, Vertreter aller slawischen Nationen. Das Programm dieses Treffens unterschied sich nicht von jenem der vorangegangenen Treffen.

Wiederholt wurden Forderungen nach einer einheitlichen slawischen Zeitung gestellt, die mit den deutschen Zeitungen erfolgreich konkurrieren würde, sowie nach einer gemeinsamen Presseagentur mit Sitz in Prag. Trotz Meinungsunterschieden hinsichtlich der gemeinsamen Zeitung griffen die Debatten nicht tiefer in die politische Problematik. Es wurde stets hervorgehoben, dass das Treffen keine politischen Ziele verfolge und folglich gar keine Gefahr für den Staat darstelle. Auch die österreichische Politik scheint dieselbe Auffassung vertreten zu haben, denn sie schenkte dem Treffen in Ljubljana viel weniger Aufmerksamkeit als im Jahr 1902. Selbst der Landespräsident glaubte, dass die Veranstaltung lediglich einen kulturellen Charakter ohne politischen Hintergrund gehabt habe.

Weniger offizielle Gespräche führten die slawischen Journalisten bei Ausflügen quer durch Slowenien. Die Veranstalter wählten dazu die attraktivsten Ortschaften, zum Schluss auch Triest, wo der Kongress auch offiziell beendet wurde. Während des Journalistentreffens begingen die slowenischen Liberalen feierlich auch den 400. Geburtstag von Primož Trubar und legten den Grundstein für dessen Denkmal. Dem stellten sich die slowenischen Katholiken und die Zeitung *Slovenec* entschieden entgegen.

Außer den Journalisten versammelten sich in Ljubljana zur selben Zeit auch Vertreter der slawischen Fremdenverkehrsvereine zu einer Konferenz und beschlossen, einen umfassenderen slawischen Fremdenverkehrsverband mit einem zentralen Fremdenverkehrsbüro in Prag zu gründen. Zu den besonders aktiven Teilnehmern gehörte Dr. Ivan Oražen, Vertreter des slowenischen Fremdenverkehrsvereins, welcher aus diesem Anlass eine Bilderausstellung der attraktivsten slowenischen Ortschaften Sloweniens veranstaltete.

Der erfolgreich beendete Kongress der slawischen Journalisten bedeutete einen Sieg der slowenischen Liberalen, vor allem Ivan Hribars. Letzterer wurde in seiner Überzeugung bestärkt, dass sich die neue slawische Politik, der sogenannte Neoslavismus, auf dem richtigen Weg befinde, was die slawischen Journalisten auch auf dem Journalistentreffen in Ljubljana bestätigt haben sollen. Während die katholische Seite vor allem der 400-Jahr-Feier zu Ehren Primož Trubars kritisch gegenüberstand, lehnten die Sozialdemokraten das Treffen in seiner Gesamtheit ab.